

МЕМОАРСКА ПОЕЗИЈА ДРАГАНА ЛАКИЋЕВИЋА

(Драган Лакићевић, *Породични музеј* (Београд: Партенон, 2018))

Дамјан Ђулафић

(damjan.culafic@gmail.com)

Епархија будимљанско-никшићка, Беране, Црна Гора

Ако за било чије поетско дјело не би било инвентивно рећи да је у питању „прича у пјесми“, онда је то несумњиво случај са поезијом Драгана Лакићевића, са поезијом писца, који је збирком поема насловљеном „Породични музеј“ уградио врло важну, недостајућу, циглу у грађевину звану савремена српска књижевност. Јер, Данило Киш је имао породични циклус, али прозни, романескни, те је пандан Кишовом дјелу у нашој књижевности требало тек изградити. Подухват је, трудом једног од најмарљивијих српских књижевника и интелектуалаца — Драгана Лакићевића, окончан (?!), јер се сада можемо похвалити и успјелим поетским породичним циклусом, Лакићевићевим *Породичним: Албумом, Азбучником* и, ево, *Музејом*.

Ову књигу поема чине три дијела, а претходи им „независна“, пролошка пјесма — „Где су оне приче?“. У њу је пјесник збио обиље мудрости стечене кроз прочитане књиге и кроз вјековно искуство морачког народа међу којим је и Драган Лакићевић одрастао и из којег је поникао. Пјесник се, „у рану зору, / док сви спавају“ присјећа дана, година, прошлог, и пита се: „Куд се део онолики свет?“ Као да је нужно да се човјек пробуди из сна, дакле да зору дочека, не би ли тако, свјеже главе, могао о било чему великом озбиљно да размисли, па и о најкрупнијем националном, српском, питању: Куд нам се збјежао онај народ? Куд се раселио? Кад је помро? Напросто, куд се дједе сав онај свијет? Кад нас сможди механизам убрзаног живота, лишеног било какве темељне емоције, ситне радости, која нас несвјесно подмлађује и дух нам пуни непролазном енергијом постојања и трајања, тек тада је, изгледа, једина опција застати и запитати се о вриједностима којима значајнисмо видјели ни знали онда док су нам биле дио свакодневице.

Уопште, Лакићевић фреска слике из једног времена и сеоског живота, својствених свим честитим, патријархалним породицама Црне Горе. Присутна је демонстрација и илустрација некадашњег сједника и разговора у Црној Гори, уз чашицу ракије, на разне теме. И наш пјесник својом породичном причом, и свиме оним што је са том причом испреплетено, свједочио је о оним констатацијама које су се најчешће могле чути у Црној Гори и Брдима, посебно у 20. стољећу, у међуратном и поратном периоду, а попут: „тежак губитак“, „стријељан јединац“, „угасило се огњиште“ ... Ме-

ђутим, пјесник, казано је и познато, види даље и јасније од других, па тако и наш пјесник у пјесми „Како се могло живети“ (поеми која садржи кратку историју највећих ломова нације у протеклих 70 година, а кроз призму народног хероја) предвиђа судбину свог ујака, Милисава Грујића, коју би доживио „да га нису стрељали?“ Кроз историјске удесе српског народа у Југославији увјерава себе да би исто задесило и његовог ујака, јер је био честит човјек, а, изгледа, несреће су се обијале о главу само таквим људима. На крају изводи закључак (очито онај који је могао чути од мнозине ратних хероја, поратним периодом унижених и увријеђених): „Било би му лакше што је стрељан, / него да живи као што је могао живети.“ Кад побједи војска, која, претходно, крађом обешчисти честиту кућу, онда пјесник записује стихове попут ових: „По томе се зна / јесмо ли рат добили / или изгубили.“ („Инвентар наше старе куће у Бистрици — Доње Липово“)

Пјесник познаје природу, са великим поштовањем о њој пише и уважава плодове које она дарује. Јасно је да се као дјечак или сасвим млад човјек саживљавао са природом, са њом друговао и разумијевао је. Дио продуката таквих размишљања су и многи стихови у овој књизи. „Свако је на својој грани / урезао своје име — / да му нешто на њој остане заувек.“ („Музеј на нашем имању у Морачи“), дакле, природа је, у дјечијој свијести, вјечна, докчим се урезивање имена у стаблу чини с циљем непролазног трајања.

Причајући породичну причу писац се дотиче, збијеним и помало, и понегдје, мистичним формулацијама, многих егзистенцијалних тачака и егзистенцијалистичких проблема. Он, пјесмом, отвара есенцијална питања и, истовремено, пјесничком дескрипцијом на први поглед тривијалне ситуације, на иста питања нуди своје одговоре или промишљања. Тако стиховима

„Боља прича чува се за боље дане
и боље читаоце, она нас не напушта.
Појавиће се кад је њој најпотребније,
па и ако нас тада не буде.“
(„Где су оне приче?“)

пјесник поје стихове дихотомног значења: прво, може се причути аутоапологетски тон који антиципира извјесна читаочева незадовољства одабиром мотива, и, друго, пјесник као да нам поручује да је добрано свјестан миљеа у којем ствара и интелектуалне и емоционалне спремности читалаштва, те као да стога поручује како је испричао само оно и онолико колико је читалац кадар да разумије. Међутим, егзистенцијална упитаност пјесника се не свршава на претходним, спољним тачкама, већ понире најдубље, до самог источништва бића и живота. Тако у другој строфи, дистиху, вишезначне поеме „Мајка мога ока“, пјесник је констатовао своје (да ли само ње-

гово?), очито — емпиричко, виђење: „Најсветлије је на почетку живота — / после је све тамније.“ Пјесник овом пјесмом, између осталог, слави, захвално, „жену Дука Беговића“, која није жалила млијека, „намузла га у око“ пјесника, и изоштрила му, видимо, вид, опоравила га и припремила за обиље прочитаних књига и небројене написане и објављене ријечи. То се посвједо-чава стиховима: „Гледам, кроз млечну маглу детињства, / златасту слику Де-санке Дукове: / испраћа у свет своје синове, / и моје очи.“ („Мајка мога ока“)

Кроз породичну призму и каледоскоп приче и пјесме на породичне те-ме, пјесник је свједочио и разлоге својег бављења поемом. Кроз живот, наче-ла и догађаје једног хероја и његове породице, пјесник доказује да је у наших старица, у црногорским брдима, ријеч „Сине!“, била најчешће изговарана, али и, због смутних и несигурних времена, са највише бојазни и стрепње. Кад се син не би вратио с војне, а тога је, богме, било превише, некако су мајке биле оне које су очеве надживљавале. Ваљда су „живеле и трпеле, / као да тако, окамењене, / продужавају живот своме сину.“ („Херојева мајка“) Цр-ногорке, српске мајке, мајке хероја, вријеме доказује да су међу ријеткима које имају право да носе одежде од црне свиле. Мајке хероја у Црној Гори доживљаване су, исправно, као најчеститије монахиње и слушкиње на Божјој њиви. Кадре да испуне све Божје завјете: и завјет мајчинства и завјет дожи-вотног трпљења и патње, а све ради љубави према ближњем.

Пјесник није крио своју органску потребу и жељу да почивше, које памти из оног морачко-колашинског свијета, сачува онаквим каквим их памти, није остављао, у том смислу, простора за којекаква *креативна* тумачења онога *што је писац хтио да каже*. Као неко ко је живот даривао књи-гама и култури свога народа, смисао свог опредјељења, али и нескривања мотива за писање ове књиге, писац је открио у стиховима; „Отада, у књига-ма тражим своје ближње — / они у њима станују, / и кад им гробови зарасту / по нашим брдима и по туђим земљама.“ („Херојева мајка“)

Потписник ових редака склон је, и иначе, да заборав држи за благо-слов, иако Драган Лакићевић има друкчије мишљење. Наиме, на више мје-ста, али на овом еклатантно, пјесник казује да нема намјеру да заборавља, већ да од заборава отрже. Тако каже: „Моја служба је да помињем / оне које сви забораве, / а ја да заборављам не могу.“ („Рајфер и Лола“) Додуше, свијет, којем не да да га заборав потре из бића и памћења, племенит је и ра-дујемо се, особито они који тај свијет памте, или су му последње исписнике запамтили, да их опет, међу поемама у породичном циклусу Драгана Ла-кићевића, видимо и читањем оживимо.

Особит печат књизи, како рекосмо, дају оне дескрипције господствених, а готово несталих, женских ликова, којих је црногорско село било препуно и које су куће на својим плећима држале, а да нигда не нађоше за потребно да остале на своју жртву подсјете: „Старица, откако се родила: / нико је није

видео да једе, да се пресвлади, / на спавање одлази после свакога, / ујутро рани пре икога / ако је и ишла на починак. / Што је имала, дала је, / и никад ништа ниоткога није узела / нити јој је ико икад понудио.“ („Кад би се обрео пред нашом кућом — музеј живих људи“) И какви год и колико год страшни разлози за ношење црнине били, Црногорка из Брда се чувала помисли на освету и продубљивање сукоба и проливање још крви. Такво размишљање опажао је и наш пјесник па је, кроз лик Милевин, опјевао једну библијску сцену: „Док ложи ватру и меси хлеб, Милева се моли: / 'Не дај ми, Боже, да замрзим и прокунем, / спаси ми ђецу од зле мисли'.“ („Нико није мртав“)

Али сав свијет из Лакићевићевог „Породичног музеја“ отишао је, кроз „поворку предаха, / спровод праху праха — / братства и племена, / народа Светога Саве и Кнеза Лазара.“ („Кад би се обрео пред нашом кућом — музеј живих људи“) Томе је доказ и смислен одговор на најезду система вриједности, који је међу црногорска брда стигао са Запада — преко телевизије, а који одговор је, заправо, коментар на некадашњи избор за Мис Југославије: „Важнији је образ од људскијех права“.

Стиче се утисак да је пјесник ову књигу, и уопште породична сјећања, у пјесме претакао да се не загубе нама извори и мјеста одакле смо. Јер, „само су извори вечни“. И „не дај Боже да извор утекне!“

Све поеме су, у овој књизи, писане тзв. слободним стихом, и нису римоване, што чини јасним да је књига релаксирана у погледу метричке строгеће. Она је необуздана и непредвидљива и у односу на слог и концепцију строфе, јер су и оне међусобно неусаглашеног и различитог обима. Поетски субјекат је, најчешће и доминантно, сâм пјесник. Међутим, иако је збирка поема насловљена *породичном*, као лирски субјекти су присутни сви они које је, онда млад и посебно радознао, мозак пјесника по нечему њему куриозитетном перципирао и запамтио. Ова књига јесте збирка поема. Међутим, насупротив неким српским писцима, који су писали пјесме у прози (Андрић, Дучић, па и Црњански, чији „Дневник о Чарнојевићу“ или „Коментаре“ на „Лирику Итаке“ потписник ове анализе доживљава прозном поезијом), наш Драган Лакићевић је „Породичним музејом“ исписао много прича у форми стиха. И с обзиром на то, а у контексту чињенице да је пјевао о својим сјећањима, збирку породичних поема смо доживјели као ауторову мемоарску поезију, јер је, чак, и насловима неких поема знао да исприча читаве приче.

Породични циклус Драгана Лакићевића мами сузу у оку читаоца и запитаност над катастрофичношћу која је наступила уништењем једног дивног свијета, који смо чинили прије самоунижења свих вриједности које су нас одбраниле кроз све катаклизме које су српски народ задесиле у протеклом, двадесетом, столећу.

Примљено: 31. 3. 2020. | Одобрено: 15. 4. 2020. □